

มาตรฐานอาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพ
Occupational Standard and Professional Qualifications

สาขาวิชาชีพอนุรักษ์งานศิลปหัตถกรรมและงานพื้นบ้าน สาขางานศิลป์แผ่นดิน

จัดทำโดย สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน)

1. ชื่อมาตรฐานอาชีพ

สาขาวิชาชีพอนุรักษ์งานศิลปหัตถกรรมและงานพื้นบ้าน สาขางานศิลปแผ่นดิน

2. ประวัติการปรับปรุงมาตรฐาน

N/A

3. ทะเบียนอ้างอิง (Imprint)

N/A

4. ข้อมูลเบื้องต้น

เมื่อกล่าวถึง ศิลปกรรมไทย เป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่มีการถ่ายทอดความรู้ ผ่านทักษะและประสบการณ์จนกลายเป็นเอกลักษณ์ทางความงามเฉพาะด้าน มีคุณค่าที่แสดงถึงอารยธรรมของไทย ความซาบซึ้งในสุนทรียภาพ และภูมิปัญญา ที่ชนชาติไทยได้คัดสรรและเรียนรู้ที่จะประดิษฐ์คิดค้นกรรมวิธี ขั้นตอน ที่ทำงานช่างศิลปกรรมเหล่านั้นได้รับยกย่องให้เป็นงานศิลปแผ่นดิน โดยงานศิลปแผ่นดินนั้นเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของไทย มีความเชื่อมโยงกับความเชื่อ ประเพณี และยังได้รับการอุปถัมภ์จากหน่วยงานของรัฐเสมอมา งานศิลปกรรมไทยจึงยังคงถือปฏิบัติเป็นอาชีพที่ได้รับการสืบทอดเรื่อยมา

ปัจจุบันการนำต้นทุนจากมรดกทางวัฒนธรรมมาเปลี่ยนบทบาทหน้าที่เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป งานศิลปแผ่นดินหรืองานหัตถศิลประดับสูงกลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่ระลึก เป็นองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดกันในสถานประกอบการ สร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้คุณค่าของผลงานเหล่านั้นไม่เพียงเป็นเครื่องยืนยันความสามารถของงานช่างไทยเท่านั้น ยังเป็นเครื่องสะท้อนถึงความต้องการของตลาดแรงงานที่ยังคงมีกำลังการผลิต มีตลาดรองรับ และเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นไทยได้อีกด้วย

กลุ่มงานช่าง 5 กลุ่ม ที่มีผู้ให้ความสนใจ และเป็นกำลังหลักในการเผยแพร่ทักษะฝีมือของศิลปะไทยในปัจจุบัน อีกทั้งยังต้องการได้รับการผลักดันและสนับสนุนจากองค์กร หน่วยงานรัฐ ในการที่จะสร้างเครื่องมือที่ก่อให้เกิดการฝึกอบรมและทดสอบสมรรถนะวิชาชีพ ได้แก่ ช่างเขียน ช่างปั้น ช่างรัก ช่างหัตถ์ ช่างฟัสตราภรณ์

ช่างเขียน เป็นงานช่างที่มีความสำคัญต่องานช่างทุกกลุ่ม ผู้ที่มีทักษะขั้นสูงในงานช่างเขียนจะสามารถสร้างสรรค์งานประเภทอื่น ๆ ได้อย่างงดงาม ถูกต้อง และมีมาตรฐาน ช่างเขียนนั้นหมายรวมถึงผู้วาดลวดลาย ออกแบบลวดลาย เขียนสีด้วยพู่กัน

ช่างปั้น เป็นช่างที่มีส่วนสำคัญในการตกแต่งงานสถาปัตยกรรม การซ่อมแซมบูรณะอาคาร ศาสนสถานที่มีการใช้ปูนปั้นเป็นส่วนประกอบ ทั้งที่เป็นการปั้นปูนสด และปูนสำเร็จรูป ผู้ที่จะสามารถมีความชำนาญในด้านทักษะทางประติมากรรมแล้วยังต้องมีความรู้ความเข้าใจในคุณสมบัติของวัสดุ ส่วนประกอบ ส่วนผสม และการใช้เครื่องมือในการปฏิบัติงานด้วย

ช่างรัก เป็นช่างที่มีความรู้ด้านการนำยารักมาใช้เป็นส่วนประกอบในการสร้างสรรค์งานศิลปะไทยได้แก่ งานลายรดน้ำ งานประดับมุก งานประดับกระจก เครื่องเงิน ตลอดจนการปิดทอง รักคือวัสดุสำคัญในการที่จะส่งเสริมให้ผลงานสร้างสรรค์ตามประเภทต่าง ๆ นี้เกิดความงดงามขึ้นด้วยกรรมวิธีที่แตกต่างออกไปอีก งานรักจึงเป็นที่ต้องการของแวดวงศิลปะไทยอย่างมาก จึงเกิดหลักสูตรที่เป็นการส่งเสริมให้ผู้ที่มีความสนใจได้เรียนรู้ และการรับรองความสามารถ เช่น หลักสูตรเครื่องเงิน 800 ชั่วโมง โดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา โครงการฝึกอบรมความรู้ด้านศิลปกรรมของช่างสิบหมู่ที่เปิดสอนให้แก่บุคคลทั่วไปจำนวนจำกัด ปีละ 1 ครั้ง เป็นต้น

ช่างหัตถ์ เป็นงานหัตถศิลประดับสูงที่ผู้ที่จะสามารถทำหัตถ์ได้นั้นจะต้องมีความเข้าใจในขนบ และมีความเข้าใจในกระบวนการสร้างสรรค์ ตลอดจนการแก้ไขปัญหา แต่เดิมนั้นหัตถ์สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการแสดงโชว์ ผู้เล่นมักมีความสัมพันธ์กับช่างผู้ทำเพื่อปรับลดขนาดของหัตถ์ให้มีความพอดีสำหรับการโชว์ในการแสดง ปัจจุบันหัตถ์เป็นตัวแทนของมรดกทางวัฒนธรรม ส่งผลให้ความต้องการหัตถ์มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น ในการประกอบพิธีไหว้ครูต่าง ๆ มีการนำหัตถ์มาประกอบพิธีด้วย เช่นนี้แล้วช่างหัตถ์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

ในปี พ.ศ. 2561 องค์การยูเนสโกประกาศให้ไทยเป็นมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติรายการแรกของประเทศไทย จึงเกิดการสำรวจกลุ่ม คณะ ที่ยังคงมีการจัดแสดงโชว์

เป็นการรวบรวมเครือข่ายที่ทำให้ช่างทำหัตถ์มีโอกาสในการเผยแพร่ผลงานได้อย่างกว้างขวางมากขึ้นจากเดิมที่อาจมีการเผยแพร่เฉพาะคนรู้จักเท่านั้น

ช่างฟัสตราภรณ์ เป็นงานช่างที่เป็นส่วนประกอบหลักประการหนึ่งในการแสดงโชว์ ฟัสตราภรณ์คือเครื่องโชว์ ประกอบด้วย ชุดการแสดง และหมายรวมถึงชุดละครที่ต้องใช้ทักษะด้านการตัดเย็บและการปักด้วยวัสดุต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความงาม และยังคงขนบของลวดลายบางประการไว้ อย่างไรก็ตามกลุ่มช่างปักผ้าเครื่องโชว์ ละครนี้มีอยู่อย่างจำกัด เนื่องจากราคาของวัสดุค่อนข้างสูง เพราะเป็นวัสดุนำเข้าจากต่างประเทศ ชุดมีอายุการใช้งานนาน ในด้านการสร้างแรงจูงใจให้กลุ่มช่างใหม่ ๆ เขารับการถ่ายทอดและสืบสานความรู้เป็นไปด้วยความยากลำบาก หากมีการสนับสนุนด้านการแสดงโชว์ละครมากขึ้นก็ย่อมส่งผลให้กลุ่มช่างฟัสตราภรณ์มีงานมากขึ้นได้

การสร้างแรงจูงใจในการสงวนรักษาองค์ความรู้ด้วยการสนับสนุนจากภาครัฐ เอกชนจะสามารถทำให้ชุมชนที่มีวิถีของการปักผ้าเครื่องโชว์ ละครเหล่านี้มีความเข้มแข็ง และถ่ายทอดทักษะที่สั่งสมอยู่กับตัวนั้นให้เป็นชุดองค์ความรู้ในการฝึกทักษะวิชาชีพต่อไป

งานช่างศิลปแผ่นดิน มีความสำคัญต่อความมั่นคงของชาติ เป็นการส่งเสริมการสำนึกในคุณค่าของ ภูมิปัญญาและความพัฒนาทางด้านงานศิลปวัฒนธรรม กลุ่มช่างรุ่นใหม่ที่มีความสนใจฝึกปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ แม้ว่าไม่ได้อยู่ในระบบของสถานศึกษาก็สามารถได้รับการยกย่อง และมีเครื่องยืนยันความสามารถด้วยการฝึกอบรมและทดสอบสมรรถนะวิชาชีพเพื่อเป็นการรับรองความสามารถ และเพิ่มโอกาสการแข่งขันที่สามารถยกระดับสู่สากลได้ ในกลุ่มประเทศที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับไทย จะมีกลุ่มงานช่างต่าง ๆ ที่ผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมออกจำหน่าย หากช่างไทยมีทักษะฝีมือที่มีคุณภาพสูง

ผ่านการรับรอง จะเป็นฐานให้กลุ่มงานช่างศิลป์แผ่นดินเป็นที่รับรู้และต้องการของนานาชาติ

5. ประวัติการปรับปรุงมาตรฐานในแต่ละครั้ง

N/A

6. ครั้งที่

ครั้งที่ 1

7. คุณวุฒิวิชาชีพที่ครอบคลุม (Professional Qualifications included)

สาขาวิชาชีพอนุรักษ์งานศิลปหัตถกรรมและงานพื้นบ้าน

สาขางานศิลป์แผ่นดิน

อาชีพช่างหัตถ์ไทย แบบศิลปะไทย ระดับ 5

8. คุณวุฒิวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง (Related Professional Qualifications)

N/A

9. หน่วยสมรรถนะทั้งหมดในมาตรฐานอาชีพ (List of All Units of Competence within this Occupational Standards)

รหัสหน่วยสมรรถนะ	เนื้อหา
01431	เลือกวัสดุ อุปกรณ์ในการปิดหุ่น - ผ่าหุ่นหัตถ์
01432	ผสมรักสมุกในการปั้นหน้าหัตถ์ไทย ประดับลวดลายหัตถ์ไทย

10. ระดับคุณวุฒิ

10.1 สาขาวิชาชีพอนุรักษ์งานศิลปหัตถกรรมและงานพื้นบ้าน สาขางานศิลป์แผ่นดิน อาชีพช่างหัตถ์ไทย แบบศิลปะไทย ระดับ 5

คุณลักษณะของผลการเรียนรู้ (Characteristics of Outcomes)

เป็นหน่วยสมรรถนะที่ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ และทักษะในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเลือกใช้กระดาษในการปิดหุ่นหัตถ์ไทย การผ่ากระดาษออกจากหุ่นหัตถ์ไทย การเลือกวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ผ่าหุ่นหัตถ์ไทย และทำการเย็บหุ่นกระดาษหัตถ์ไทย การผสมรักสมุกหรือใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาสกุลช่าง ทำรักสมุกใช้ในการปั้นหน้าหัตถ์ไทยและใช้ในตีลวดลายประดับหัตถ์ไทย ประดับลวดลายในส่วนที่เป็นยอด สามารถปิดทองคำเปลว และสามารถเลือกวัสดุพลอย – เลื่อมสีต่าง ๆ ประดับตามลวดลายต่าง ๆ ได้เหมาะสม

การเลื่อนระดับคุณวุฒิวิชาชีพ (Qualification Pathways)

ผู้ที่เข้าสู่คุณวุฒิวิชาชีพ อาชีพช่างหัตถ์ไทย แบบศิลปะไทย ระดับ 5 ต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. มีอายุไม่น้อยกว่า 18 ปีบริบูรณ์
2. สอบผ่านการประเมินคุณวุฒิวิชาชีพ อาชีพช่างหัตถ์ไทย แบบศิลปะไทย ระดับ 4 และทำงานในระดับระดับนั้นไม่น้อยกว่า 1 ปี หรือ
3. มีประสบการณ์ในงานช่างหัตถ์ไทย แบบศิลปะไทย ไม่น้อยกว่า 2 ปี
4. ผ่านเกณฑ์คุณสมบัติด้านวิชาชีพ (Professional Profile) รวมกับการสอบสัมภาษณ์ และการสอบสาธิตการปฏิบัติงานสำหรับหน่วยสมรรถนะในระดับนี้จำนวน 2 หน่วย

หลักเกณฑ์การต่ออายุหนังสือรับรองมาตรฐานอาชีพ

N/A

กลุ่มบุคคลในอาชีพ (Target Group)

ผู้ที่ปฏิบัติงานในอาชีพช่างหัตถ์ไทย แบบศิลปะไทย

หน่วยสมรรถนะ (หน่วยสมรรถนะทั้งหมดของคุณวุฒิชีพนี้)
01431 เลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ในการปิดหุ่น - ผ่าหุ่นหัวโชน
01432 ผสมรักสมุกในการปั้นหน้าหัวโชน ประดับลวดลายหัวโชน

ตารางแผนผังแสดงหน้าที่

1. ตารางแสดงหน้าที่ 1

ประกาศใช้ ณ 21/07/2565

ตาราง 1 : FUNCTIONAL MAP แสดง KEY PURPOSE , KEY ROLES , KEY FUNCTION

ความมุ่งหมายหลัก Key Purpose	บทบาทหลัก Key Roles		หน้าที่หลัก Key Function	
คำอธิบาย	รหัส	คำอธิบาย	รหัส	คำอธิบาย
อนูรักษ์ สืบสานและพัฒนาศิลปะประจำชาติเพื่อเศรษฐกิจสร้ง างสรรค์	01	การอนูรักษ์ศิลปะประจำชาติ	014	งานช่างหัวโชนแบบศิลปะไทย

คำอธิบาย ตารางแผนผังแสดงหน้าที่เป็นแผนผังที่ใช้วิเคราะห์หน้าที่งานเพื่อให้ได้หน้าที่หลัก (Key Function)

2. ตารางแสดงหน้าที่ 1 (ต่อ)

ประกาศใช้ ณ 21/07/2565

ตาราง 2 : FUNCTIONAL MAP แสดง KEY FUNCTION , UNIT OF COMPETENCE , ELEMENT OF COMPETENCE

หน้าที่หลัก Key Function		หน่วยสมรรถนะ Unit of Competence		หน่วยสมรรถนะย่อย Element of Competence	
รหัส	คำอธิบาย	รหัส	คำอธิบาย	รหัส	คำอธิบาย
014	งานช่างหัตถ์แบบศิลปไทย	01431	เลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ในการปิดหุ่น - ผ้าหุ่นหัตถ์	014311	เลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ในการปิดหุ่น - ผ้าหุ่นหัตถ์
				014312	เย็บโครงกระดาษหุ่นหัตถ์
		01432	ผสมรักสมุกในการปั้นหุ่นหัตถ์ ประดับลวดลายหัตถ์	014321	ผสมรักสมุกในการปั้นหุ่นหัตถ์
				014322	ประดับลวดลายหัตถ์
				014323	จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์การปิดทอง ประดับ
				014324	การเขียนหน้าหุ่น

คำอธิบาย

ตารางแผนผังแสดงหน้าที่ (ต่อ) เป็นแผนผังที่ใช้วิเคราะห์หน้าที่งานหลังจากได้หน้าที่หลัก (Key Function) เพื่อให้ได้ หน่วยสมรรถนะ (Unit of Competence) และหน่วยสมรรถนะย่อย (Element of Competence)

1. รหัสหน่วยสมรรถนะ 01431
2. ชื่อหน่วยสมรรถนะ เลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ในการปิดหุ่น - ผ้าหุ่นหัวโขน
3. ทบทวนครั้งที่ N/A
4. สร้างใหม่ ☒ ปรับปรุง ☐

5. สำหรับชื่ออาชีพและรหัสอาชีพ (Occupational Classification)

งานช่างหัวโขนแบบศิลปะไทย TSCO 2452.60 ช่างหัวโขน, ISCO 7319 : ช่างงานหัตถกรรม (กรรมวิธีแบบดั้งเดิม)

6. คำอธิบายหน่วยสมรรถนะ (Description of Unit of Competency)

หน่วยสมรรถนะนี้ประกอบไปด้วย ความรู้เรื่องราว ความเข้าใจลักษณะของการเลือกใช้กระดาษในการปิดหุ่นหัวโขน วิธีการขั้นตอนในการทำงาน การเตรียมภาชนะดินต่าง ๆ ขั้นตอนการผ่ากระดาษออกจากหุ่นหัวโขน

ความรู้เรื่องราว ความเข้าใจลักษณะของการเลือกวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ผ้าหุ่นหัวโขน และทำการเย็บหุ่นกระดาษหัวโขน ตามวิธีการขั้นตอนในการทำงานอย่างเหมาะสม

7. สำหรับระดับคุณวุฒิ

1	2	3	4	5	6	7	8
☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐

8. กลุ่มอาชีพ (Sector)

ช่างหัวโขนแบบศิลปะไทย

9. ชื่ออาชีพและรหัสอาชีพอื่นที่หน่วยสมรรถนะนี้สามารถใช้ได้ (ถ้ามี)

N/A

10. ข้อกำหนดหรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง (Licensing or Regulation Related) (ถ้ามี)

N/A

11. สมรรถนะย่อยและเกณฑ์การปฏิบัติงาน (Elements and Performance Criteria)

สมรรถนะย่อย (Element)	เกณฑ์การปฏิบัติงาน (Performance Criteria)	วิธีการประเมิน (Assessment)
014311 เลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ในการปิดหุ่น - ผ้าหุ่นหัวโขน	1.1 ระบุวัสดุ อุปกรณ์การปิดกระดาษหุ่นหัวโขนได้อย่างเหมาะสมกับการปฏิบัติงาน 1.2 อธิบายการเลือกใช้ชนิดของการทำกาบแปงเปียก ที่นำมาใช้ในการปิดกระดาษหุ่นหัวโขน 1.3 อธิบายขั้นตอนการผ่าหุ่นกระดาษออกจากหุ่นได้	การสัมภาษณ์
014312 เย็บโครงกระดาษหุ่นหัวโขน	2.1 ระบุขั้นตอนการเย็บหุ่นกระดาษโครงหัวโขนได้ 2.2 เย็บหุ่นหัวโขนแบบใส่แสดงได้ 2.3 เย็บส่วนประกอบอื่น ๆ ได้ตามแบบหัวโขนที่จะสร้าง	การสัมภาษณ์

12. ความรู้และทักษะก่อนหน้าที่จำเป็น (Pre-requisite Skill & Knowledge)

1. ความเข้าใจชนิดของกระดาษที่นำมาใช้ในการปิดหุ่น
2. ความเข้าใจการผสมกาบที่นำมาใช้ในการปิดกระดาษ
3. ความเข้าใจผ่ากระดาษหุ่นหัวโขน
4. มีทักษะในการใช้เครื่องมือในการผ่าหุ่นหัวโขน
5. มีทักษะในการเย็บหุ่นกระดาษหัวโขน

13. ทักษะและความรู้ที่ต้องการ (Required Skills and Knowledge)

(ก) ความต้องการด้านทักษะ

1. ทักษะการเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ในการปิดกระดาดหุ้มหัวโชน
2. ทักษะการทำกาวแบ่งเป็ยก แบบต่าง ๆ
3. ทักษะการแบ่งส่วนในการผ่าหุ้มกระดาดหัวโชน
4. ทักษะการเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ในการเย็บหุ้มกระดาดหุ้มหัวโชน
5. ทักษะการต่อพืมหุ้มกระดาด
6. ทักษะการแบ่งส่วนในการเย็บหุ้มกระดาดหัวโชน

(ข) ความต้องการด้านความรู้

1. ความรู้เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการปิดกระดาดหัวโชน
2. ความรู้เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผสมกาวแบ่งเป็ยก ที่นำมาใช้ในการปิดกระดาด
3. ความรู้เกี่ยวกับทักษะการผ่ากระดาดหุ้มหัวโชน
4. ความรู้เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเย็บหุ้มกระดาดหัวโชน
5. ความรู้เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ชนิดเครื่องมือที่ใช้งานเย็บหุ้มกระดาด

14. หลักฐานที่ต้องการ (Evidence Guide)

(ก) หลักฐานการปฏิบัติงาน (Performance Evidence)

1. ภาพถ่ายหรือสื่อบันทึกผลงานเรื่องขั้นตอนการปิดกระดาดของช่างที่นำเสนองาน
2. ผลงานที่น่าเสนอ
3. ปฏิบัติการจัดเตรียมวัสดุในการเย็บหุ้มกระดาดหัวโชน
4. ความรู้การเย็บส่วนประกอบอื่น ๆ ของหัวโชน

(ข) หลักฐานความรู้ (Knowledge Evidence)

1. ระบุหรืออธิบายการปิดกระดาดหุ้มหัวโชน ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมการวิธีการปิดตามภูมิปัญญา
2. ระบุหรืออธิบายการผ่าหุ้มกระดาดหัวโชนได้อย่างเหมาะสม
3. ตัวอย่างผลงานที่น่าเสนอ

(ค) คำแนะนำในการประเมิน

หลักฐานที่ต้องการเพื่อแสดงถึงสมรรถนะในส่วนนี้ ต้องมีความสำคัญและตอบสนองตามข้อกำหนดของสมรรถนะย่อยและเกณฑ์การปฏิบัติงาน โดยต้องแสดงถึง

1. ความรู้พื้นฐานและทักษะที่เกี่ยวข้องเรื่องการปิดกระดาดหัวโชน วิธีการขั้นตอน
2. ความรู้เรื่องการเลือกชนิดของกาวที่นำมาใช้ในการปิดกระดาด ด้วยวัสดุประเภทต่าง ๆ ตามภูมิปัญญา
3. ความรู้เรื่องการใช้เครื่องมือในผ่ากระดาดหุ้มหัวโชน
4. ความรู้พื้นฐานและทักษะที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือในการเย็บหุ้มกระดาดหัวโชน
5. ความรู้สมบุรณ์ของหุ้มกระดาดที่เย็บเสร็จแล้ว
6. ความรู้การเย็บส่วนประกอบอื่น ๆ ของหัวโชน

(ง) วิธีการประเมิน

1. การประเมินผลความรู้โดยการสอบสัมภาษณ์
2. การสอบปฏิบัติการอธิบายภาพ จากแบบทดสอบการปฏิบัติงาน
3. แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลงานที่น่าเสนอ

15. ขอบเขต (Range Statement)

ผู้เข้ารับการประเมินต้องมีความรู้และทักษะในการปิดกระดาดหุ้มหัวโชนและการผ่าหุ้มหัวโชนได้อย่างเหมาะสม

(ก) คำแนะนำ

ผู้เข้ารับการประเมินต้องมีความรู้และทักษะในการจัดเตรียมวัสดุ

1. ความรู้ในเรื่องชนิดของกระดาดที่นำมาใช้งานในการปิดกระดาดหัวโชน
2. สามารถปิดกระดาดหัวโชนได้ตามขั้นตอนการปิดกระดาดหุ้มหัวโชน
3. มีทักษะการผ่าหุ้มกระดาดออกจากหุ้มหัวโชนได้
4. ความรู้ในเรื่องของเครื่องมือ อุปกรณ์การเย็บหุ้มกระดาดหุ้มหัวโชน
5. การเลือกใช้วัสดุ ในการปิดรอยต่อของกระดาดที่ทำการเย็บหุ้มหัวโชน
6. ความรู้เรื่องการเย็บส่วนประกอบอื่น ๆ ของหัวโชน

(ข) คำอธิบายรายละเอียด

ผู้ที่มีทักษะในการสร้างหัวโขนต้องปิดกระดาดหัวโขน เพื่อให้ได้โครงกระดาดหัวโขนที่นำไปสร้างหัวโขนต่อไป การปิดกระดาดหัวโขนเป็นขั้นตอนที่ช่างหัวโขนต้องมีความละเอียด ในขั้นตอนนี้เป็นอย่างมาก เพราะหัวโขนจะมีความแข็งแรงหรือไม่ขึ้นอยู่กับขั้นตอนการปิดกระดาดหัวโขน การปิดกระดาดมีขั้นตอนและวิธีการปิดกระดาดต่าง ๆ กันไปตามความชำนาญของตามภูมิปัญญาหรือสกุลช่าง อาจจะไม่เหมือนกันตั้งแต่การทำกาบแป้งเปียก การเลือกใช้กระดาด แต่สรุปที่การได้หุ่นกระดาดหัวโขน ที่จะนำไปใช้ในขั้นตอนต่อไปในการสร้างหัวโขน

ขั้นตอนก่อนการปิดกระดาดหัวโขน

การเตรียมหุ่น ที่จะนำมาปิดกระดาด การหาดินสอพองที่ผสมน้ำ 3 – 4 รอบ ให้ดินสอพองแห้งจึงสามารถไปทำขั้นตอนการปิดกระดาดได้

การเตรียมกาบที่ใช้ปิดกระดาดหัวโขน

กาบแป้งเปียก ไข่แป้งมัน ผสมน้ำกับจุนสี ตั้งไฟอ่อน ๆ กวนส่วนผสมให้เข้ากัน กวนแป้งให้สุกเป็นเนื้อเดียวกัน (สารจุนสี) ใช้ประโยชน์เป็นสารปราบวัชพืช สารกำจัดศัตรูและแมลงรบกวนได้)

กาบที่ใช้ปิดกระดาดหัวโขนนี้ สามารถใช้ กาบ แป้งเปียก หรือวัสดุตามท้องถิ่นได้ ช่างบางบ้านก็มีสูตรการผสมกาบไข่เอง แป้งที่นำมาใช้ทำกาบ

- แป้งมัน
- แป้งข้าวเจ้า
- แป้งข้าวโพด
- แป้งอเนกประสงค์

การผสม นำแป้งที่จะใช้ผสมกับน้ำ ตั้งไฟอ่อน ๆ คนให้ส่วนผสมเข้ากัน รอให้แป้งสุก เหนียว ๆ ทั้งไว้ให้เย็นลง จะได้กาบแป้งเปียก

การใส่สารกันบูด สารส้ม จุนสี เป็นป้องกันการเสียของกาบแป้งเปียกไม่ให้เสียเร็วขึ้น

1. ก่อนการปิดกระดาดหัวโขน ต้องทำการทาดด้วยดินสอพอง ให้ทั่วพื้นผิวหุ่นหัวโขนก่อน 2 – 3 ระดับ(ดินสอพอง นำมาผสมกับน้ำสะอาดให้เหมาะสม แล้วทาลงบนหุ่นหัวโขนให้ทั่ว)
2. ตั้งทิ้งไว้ให้ดินสอพองที่ทาลงบนหุ่นหัวโขนให้แห้งสนิท วิธีนี้เป็นวิธีที่ทำให้กระดาดที่ปิดไม่ติดกับหุ่นหัวโขน ในเวลาที่จะทำการผ่าหุ่นหรือการถอนหุ่นทำได้ง่ายขึ้น
3. ขั้นตอนการปิดกระดาด

- เลือกชนิดของกระดาดที่นำมาใช้งาน
- นำกระดาดแช่น้ำ ให้กระดาดเปียกน้ำ เพื่อใช้ในการปิดระดับแรกของการปิดกระดาดหัวโขน
- ปิดกระดาดระดับแรกด้วยกระดาดแช่น้ำก่อน 1 ระดับ ให้ทั่วหุ่นหัวโขน ต้องปิดด้วยกระดาดชุบน้ำเท่านั้น
- ระดับที่ 2 ใช้กาบแป้งเปียกทาลงบนกระดาดให้ทั่ว ใช้วิธีการฉีกกระดาด หรือการตัดกระดาดออกเป็นชิ้น ๆ ตามความเหมาะสมของช่างที่ทำการปิดหุ่นหัวโขน
- ระดับที่ 3 - 8 ก็ทำการทากาบแป้งเปียกทุกระดับ แล้วปิดกระดาดลงบนหุ่นหัวโขน
- จะทำการปิดกระดาด 8 – 10 ระดับ ขึ้นอยู่กับชนิดของกระดาดที่เลือกใช้
- ช่างบางที่ใช้กระดาดถุงปูน มาทำการปิดหุ่นหัวโขน ก็สามารถใช้ได้ หรือจะใช้วิธีอื่น ๆ ก็ได้ ให้ได้ผลรับในการปิดหุ่นหัวโขนออกมา

แบบที่ 2 การปิดหุ่นหัวโขน การปิดกระดาดทับลงบนหุ่นนี้ ช่างบางคนเรียกว่า “พอกหุ่น” ก็มีเรียกว่า “ปิดหุ่น” ก็มี คือ การเอากระดาดสา กระดาดข่อย และกระดาดฟาง อย่างใดอย่างหนึ่งตัดเป็นสี่เหลี่ยมขนาดย่อมกว่าฝ่ามือเล็กน้อย นำมาปิดด้วยการนำกระดาดแช่น้ำแล้วนำมาปิด เรียกว่าการปิดด้วยน้ำก่อน จะทำให้กระดาดไม่ติดหุ่นหัวโขน จากนั้นนำกระดาดที่เลือกใช้มาทาดด้วยแป้งเปียกหรือกาบที่ทำขึ้นมาจากตามความรู้ของช่างใช้ทาปิดกระดาดให้ทั่ว แล้วปิดกระดาดทับซ้อนกันสัก 2-3 แผ่นจากนั้นทิ้งไว้ให้กับกระดาดแห้ง ประมาณ 1 – 2 วัน จึงทำการปิดกระดาดต่อไปประมาณ 8 ระดับ

การปิดทับกระดาดลงบนหุ่นต้องทำเป็นระดับให้ทั่วทั้งหุ่น แล้วจึงเริ่มระดับใหม่ได้ เป็นลำดับกันไปจนทั่วหุ่น ทำเช่นนี้หลายระดับให้หนาพอที่จะทรงตัวอยู่ได้

1. ระดับที่ 2 ในการปิดกระดาด ต้องทากาบแป้งเปียก ทุกระดับให้ครบ 6- 8 ระดับ
2. มีการกวาดกระดาดให้กระดาดแน่น ๆ ติดกันทุกระดับ จะทำให้กระดาดเรียบร้อยแล้วออกตั้งผึ่งแดดให้แห้งสนิทซึ่งมักใช้เวลาประมาณ 3 วัน ถ้าหุ่นกระดาดไม่แห้งจะทำให้เกิดเชื้อราได้

3. การปิดกระดาดทุกระดับ หรือ 2 ระดับ ต้องนำหุ่นที่ปิดกระดาดไป ผึ่งแดดหรือตากแดดทุกครั้ง ให้กระดาดแห้ง จะได้ไม่เกิดราขึ้นในเนื้อกระดาดได้

การถอดหุ่น การเอาศีรษะกระดาดออกจากหุ่นซึ่งทำโดยการใช้มีดปลายแหลม กรีดตรงศีรษะกระดาดจากตอนบนให้ขาดเป็นทาง ลงไปด้านหลังจนสุดขอบกระดาดตอนล่าง จึงถอดศีรษะกระดาดออกจากหุ่น ศีรษะกระดาดซึ่งถอดออกจากหุ่น การตัดแต่งส่วนที่เหลือ ที่เกินออกจากหุ่นกระดาดให้ได้รูปทรงก่อนที่จะนำไปเย็บ

อุปกรณ์การเย็บหุ่นกระดาดหัวโขน

1. เข็มเย็บ ขนาดต่าง ๆ
2. เข็มเย็บที่ใช้ในเครื่องหนัง
3. เหล็กเจาะรู
4. ด้ายเชือกดิบ
5. ด้ายไนลอน
6. เส้นลวดทองเหลือง ขนาดต่าง ๆ

7. คีมตัดลวด
8. ตะกรัดลวด ตัดเชือก
9. กาวลาเท็กซ์
10. กาวรอน (วัสดุสมัยใหม่)
11. แผ่นหนัง
12. แผ่นทองเหลือง
13. แผ่นปะเก็น

การเย็บหุ่นกระต่ายหัวโขน ต้องให้กระต่ายแห่งสนิท จะมีความแข็งแรงของกาวที่ใช้ในการปิดหุ่นหัวโขน

1. นำหุ่นกระต่ายหัวโขนที่แห้งแล้ว วางตำแหน่งจากรอยผ่าหุ่น ที่จะทำการเจาะรู ตามแนวรอยผ่าหุ่นกระต่าย
2. วางแนวเจาะรู รอบผ่าซ้าย - ขวา วางจุดที่จะเจาะรู ห่างกัน 1 ซม. ทั้งซ้าย และขวาของรอยผ่าหุ่นกระต่าย
3. ใช้เข็ม เย็บตามรอยเจาะรู ให้รอยผ่าติดกัน
4. จะทำการเย็บแบบไหนให้เหมาะสม กับการต่อรอยผ่ากระต่าย ขึ้นอยู่กับความชำนาญของช่าง หรือผู้ทำการเย็บรอยผ่าหุ่นหัวโขน
5. ให้รอยต่อของหัวหุ่นหัวโขนต่อกันให้สนิท เรียบร้อย
6. การเย็บหุ่นตามรอยกำหนดไว้ ต้องให้ระยะห่างพอประมาณ ถ้าใช้ลวดทองเหลือง ต้องให้รอยเย็บสนิท ลวดไม่มีส่วนเกินออกมา
7. ตัดปลายลวดที่เย็บให้เรียบร้อย แล้วดอกพับลวดที่เย็บให้แนบสนิทกับหุ่นกระต่าย

การเย็บส่วนประกอบของหุ่นหัวโขน

1. มุมปากของหน้าหัวโขน
2. หางคิ้วของหน้าหัวโขน
3. จรหู
4. กรรเจียกจรหู
5. ทับจร

ส่วนประกอบที่เสริม ขึ้นจากหุ่นกระต่าย มุมปาก หางคิ้วหรือปลายคิ้วที่เป็นส่วนที่ล่อยออกมาจากหุ่นกระต่าย ต้องทำตามแบบที่ได้กำหนดไว้แบบโบราณ ที่มีลักษณะตามรูปแบบหัวโขนแต่ละประเภท หางคิ้วยักษ์ หางคิ้วลิง มุมปากยักษ์ มุมปากลิง ที่มีความแตกต่างกัน ตามลักษณะใบหน้าของหัวโขน

การเย็บหุ่นกระต่ายหัวโขนและประกอบส่วนเสริมใบหน้าหัวโขนเสร็จ ทำการปิดกระต่ายทับ 2 ระดับปิดรอยต่อในส่วนต่าง ๆ

ไม่ให้เห็นรอยเย็บและส่วนประกอบและทำให้หุ่นกระต่ายหัวโขนแข็งแรงขึ้น ไว้ที่จะทำขั้นตอนการปั้น หน้าหัวโขน

ในส่วนการเสริมส่วนประกอบสามารถเลือกใช้ แผ่นหนัง แผ่นทองเหลือง แผ่นปะเก็น วัสดุที่ช่างเลือก มีความชำนาญนำมาใช้ได้ โดยทำตามแบบที่ช่างหัวโขนได้ออกแบบไว้

16. หน่วยสมรรถนะร่วม (ถ้ามี)

N/A

17. อุตสาหกรรมร่วม/กลุ่มอาชีพร่วม (ถ้ามี)

N/A

18. รายละเอียดกระบวนการและวิธีการประเมิน (Assessment Description and Procedure)

เครื่องมือในการประเมินให้ดูจากคู่มือการประเมิน ซึ่งประกอบด้วย

1. การประเมินผลความรู้โดยการสอบสัมภาษณ์
2. การสอบปฏิบัติการอธิบายภาพ จากแบบทดสอบการปฏิบัติงาน
3. แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) และเอกสารที่เกี่ยวข้อง
4. ตัวอย่างแม่พิมพ์ลวดลายที่นำเสนอ

1. รหัสหน่วยสมรรถนะ

01432
2. ชื่อหน่วยสมรรถนะ

ผสมรักสมุกในการปั่นหน้าหัวโชน ประดับลวดลายหัวโชน
3. ทบทวนครั้งที่

N/A
4. สร้างใหม่

☒

ปรับปรุง

☐
5. สำหรับชื่ออาชีพและรหัสอาชีพ (Occupational Classification)

งานช่างหัวโชนแบบศิลปปะไทย TSCO 2452.60 ช่างหัวโชน, ISCO 7319 : ช่างงานหัตถกรรม (กรรมวิธีแบบดั้งเดิม)

6. คำอธิบายหน่วยสมรรถนะ (Description of Unit of Competency)

หน่วยสมรรถนะนี้ประกอบไปด้วย ความรู้เรื่องราว ความเข้าใจการใช้ ยางรักผสมสมุกในการปั่นหน้าหัวโชน

7. สำหรับระดับคุณวุฒิ

1	2	3	4	5	6	7	8
☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐

8. กลุ่มอาชีพ (Sector)

ช่างหัวโชนแบบศิลปปะไทย

9. ชื่ออาชีพและรหัสอาชีพอื่นที่หน่วยสมรรถนะนี้สามารถใช้ได้ (ถ้ามี)

N/A

10. ข้อกำหนดหรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง (Licensing or Regulation Related) (ถ้ามี)

N/A

11. สมรรถนะย่อยและเกณฑ์การปฏิบัติงาน (Elements and Performance Criteria)

สมรรถนะย่อย (Element)	เกณฑ์ในการปฏิบัติงาน (Performance Criteria)	วิธีการประเมิน (Assessment)
014321 ผสมรักสมุกในการปั่นหน้าหัวโชน ประดับลวดลายหัวโชน	1.1 ระบุการผสมรักสมุกในการปั่นหน้าหัวโชน ได้ 1.2 ปั่นหน้าหัวโชนด้วยรักสมุกได้ 1.3 ประดับลวดลายหัวโชนได้	การสัมภาษณ์
014322 จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์การปิดทอง ประดับ	2.1 ระบุวัสดุในการปิดทอง ลวดลายหัวโชนได้ 2.2 ปิดทองหัวโชนได้ 2.3 เลือกใช้วัสดุที่ใช้ในการประดับพลอยได้	การสาธิตการปฏิบัติงาน การสัมภาษณ์
014323 การเขียนหน้าหัวโชน	3.1 จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ในการเขียนหน้าหัวโชน 3.2 ลงสีพื้นหน้าหัวโชนได้ 3.3 เขียนเส้นไพร เส้นฮ่อและลายผ้าโพก	การสาธิตการปฏิบัติงาน การสัมภาษณ์

12. ความรู้และทักษะก่อนหน้าที่จำเป็น (Pre-requisite Skill & Knowledge)

1. ความเข้าใจการเลือกใช้สมุกยางรัก

2. ความเข้าใจและทักษะสัดส่วนใบหน้าหัวโชนในการปั่นหน้าหัวโชน ตามแบบดั้งเดิม

3. ความรู้และทักษะการประดับลวดลายส่วนต่าง ๆ ของหัวโชน

4. ความเข้าใจการเลือกชนิดของทองคำเปลวที่นำมาปิดลวดลายหัวโชน

5. รู้จักวัสดุ อุปกรณ์เครื่องในการปิดทองค่าเปลว

6. ความเข้าใจและทักษะการประดับพลอย และ เลื่อมสีต่าง ๆ

7. ความเข้าใจการเลือกชนิดของสีที่นำมาใช้เขียนหน้าหัวโชน

8. ความรู้เรื่องเส้นฮ่อ เส้นไพร ลายผ้าโพก

9. ความเข้าใจและทักษะการเขียนเส้นลวดลายทอง

13. ทักษะและความรู้ที่ต้องการ (Required Skills and Knowledge)

(ก) ความต้องการด้านทักษะ

1. ทักษะการเตรียมผสมรักสมุก
2. ทักษะในการปั้นหน้าหัวโขน
3. ทักษะการประดับลวดลายส่วนต่าง ๆ ของหัวโขน
4. ทักษะจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์การปิดทองคำเปลว
5. ทักษะในการปิดทองคำเปลวบนลวดลายหัวโขน
6. ทักษะการประดับพลอยและเลื่อมสีต่าง ๆ
7. ทักษะจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ชนิดของสีที่นำมาใช้เขียนหน้าหัวโขน
8. ทักษะในการเขียนเส้นฮ่อ เส้นไพร ลายผ้าโพก
9. ทักษะการเขียนเส้นทอง

(ข) ความต้องการด้านความรู้

1. ความรู้เรื่องการผสมรักสมุกในการปั้นหน้าหัวโขน
2. ความรู้เรื่องลวดลายในการประดับหัวโขน
3. ความรู้การและทักษะการประดับลวดลายส่วนต่าง ๆ ของหัวโขน
4. ความรู้เรื่องการใช้ยางรัก ใช้สีในการปิดทองคำเปลว
5. ความรู้เรื่องการใช้เครื่องมือในการปิดทอง
6. ความรู้การและทักษะการประดับพลอยบนลวดลายหัวโขน
7. ความรู้เกี่ยวกับลักษณะสีของหัวโขน ประเภทต่าง ๆ
8. ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของการเขียนเส้นฮ่อ เส้นไพร เส้นทองบนหน้าหัวโขน
9. ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของการเขียนผ้าโพกหัวโขน

14. หลักฐานที่ต้องการ (Evidence Guide)

(ก) หลักฐานการปฏิบัติงาน (Performance Evidence)

1. ภาพถ่ายผลงาน ในการนำมาใช้ในงานปั้นหน้าหัวโขน
2. ผลงานที่นำเสนอ การประดับลวดลายของหัวโขน

(ข) หลักฐานความรู้ (Knowledge Evidence)

1. ระบุและอธิบายการผสมรักสมุกในการปั้นหน้าหัวโขน
2. ระบุและอธิบายสัดส่วนใบหน้าหัวโขนและการเสริมส่วนประกอบโครงหน้าหัวโขน
3. ระบุและอธิบายขั้นตอนการประดับลวดลายส่วนต่าง ๆ ของหัวโขน
4. ระบุหรืออธิบายการขั้นตอนการปิดทองคำเปลวได้
5. ระบุหรืออธิบายประดับพลอยบนลวดลายหัวโขนได้
6. ระบุหรืออธิบายการเลือกวัสดุอื่น ๆ ในการปิดทองได้เหมาะสม
7. ระบุหรืออธิบายการขั้นตอนการลงสีพื้นหน้าหัวโขน
8. ระบุหรืออธิบายการเขียนเส้นฮ่อ เส้นไพร เส้นทองบนหน้าหัวโขน
9. ระบุหรืออธิบายการเขียนผ้าโพกหัวโขน

(ค) คำแนะนำในการประเมิน

หลักฐานที่ต้องการเพื่อแสดงถึงสมรรถนะในส่วนนี้ ต้องมีความสำคัญและตอบสนองตามข้อกำหนดของสมรรถนะย่อยและเกณฑ์การปฏิบัติงาน โดยต้องแสดงถึง

1. ความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการปั้นหน้าหัวโขน การประดับลวดลาย การปิดทอง
2. ความสมบูรณ์ของลวดลายที่ประดับ
3. ความสมบูรณ์ของหัวโขน ที่สำเร็จ

(ง) วิธีการประเมิน

1. การประเมินผลความรู้โดยการสอบสัมภาษณ์
2. การประเมินผลการปฏิบัติโดยใช้การประเมินจากแบบทดสอบการปฏิบัติงาน
3. การประเมินผลโดยการพิจารณาจากผลงานที่นำเสนอ

15. ขอบเขต (Range Statement)

(ก) คำแนะนำ

ผู้เข้ารับการประเมินต้องมีความรู้และทักษะในการจัดเตรียมวัสดุและทรัพยากรดังต่อไปนี้

1. การรักสมุก
2. การปั้นหน้าหัวโขนและส่วนเสริมใบหน้าหัวโขน
3. การตีลวดลายในการประดับลายหัวโขนหรือตามภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. การปิดทองคำเปลวหัวโขนได้อย่างเหมาะสม
5. การประดับพลอย - เลื่อมสีต่าง ๆ
6. การเขียนหน้าหัวโขนได้อย่างเหมาะสม

(ข) คำอธิบายรายละเอียด

รักสมุก เป็นวัสดุที่ประกอบขึ้นด้วยรักน้ำเกลี้ยง สมุก น้ำมันยาง และ ปูนแดงเล็กน้อยผสมรวมเข้าด้วยกัน เป็นเนื้อวัสดุที่อาจปั้นให้เป็นรูปทรงต่าง ๆ ได้ตั้งประสงค์ และ รักสมุกนี้ภายหลังแห้งสนิทแล้วจะแข็ง และคงรูปอยู่เช่นนั้นได้นาน ไม่แตกหักง่าย หากไม่ถูกกระทบกระแทกอย่างแรง รักสมุก จึงเป็นวัสดุอีกชนิดหนึ่งที่ช่างปั้นสมัยก่อนนิยมทำขึ้น สำหรับใช้ปั้นงานลวดลาย งานตีลวดลายประดับหัวโขน

การปั้นรักสมุกและใช้ตีลวดลายหัวโขน

- ไม่คลึงสมุก เป็นเครื่องมือสำหรับคลึง นวด รักสมุกให้อ่อนตัว ทำให้แบบเป็นแผ่นตามต้องการ
- ไม่ตีลวดลาย ใช้สำหรับ บด ตี รักสมุกให้หยาบ และทำเป็นรูปต่าง ๆ ตามที่ช่างใช้งาน
- ไม่เนียน ใช้สำหรับปั้นแต่งเติมเพิ่ม หรือลดรักสมุก หรือกวาดผิวเนื้อรักสมุกให้เรียบเกลี้ยง
- มีดปลายแหลม ใช้ตัด เจียน ชิดเส้น ช่วยในการปั้น

ขั้นตอนการปั้นรักสมุก ให้เป็นรูปทรงใบหน้าของหัวโขน ต้องวางส่วนประกอบต่าง ๆ ไว้แล้ว เช่น โครงตา โครงปาก โครงคิ้ว หรือทำการเสริมส่วนประกอบต่าง ๆ ปั้นหน้าหัวโขน

1. นำรักสมุก ที่ได้ผ่านการเตรียม และปั้นทำเป็นแท่ง ๆ ไว้แล้วมาทำให้เนื้อรักสมุกอ่อนตัว และเนื้อนุ่มพอเหมาะที่ปั้นเป็นรูปต่าง ๆ ตัดเป็นท่อนสั้น ๆ คล้ายกับน้ำมันยางเล็กน้อยให้ทั่ว แล้วนำออกตากแดดจนรักสมุกแต่ละท่อนอ่อนตัวพอสมควร จึงนำมาทุบรวมกันให้เป็นเนื้อเดียว และเหนียวนุ่มพอดี มาคลึงด้วยไม้ คลึงสมุกบนหน้าแผ่นหิน ริดเนื้อรักออกเป็นแผ่นแบบเตรียมไว้สำหรับตัดแบ่งนำมาปั้นขึ้นรูป หรือใช้ตีพิมพ์กับ แม่พิมพ์ให้เป็นลวดลายต่าง ๆ
2. การใช้รักสมุกปั้นให้รักสมุกมีความอ่อนตัวไม่แข็งมากเกินไป มาตกแต่งให้เป็นลวดลาย ตามลักษณะของหน้าหัวโขนที่ช่างจะสร้าง
3. การปั้นประกอบกับส่วนที่เสริมออกมาจากโครงกระดาด เพื่อให้ลวดลายลอยออกมาไม่มาก ระวังการหักในเวลาปั้น
4. การปั้นรักสมุกในส่วนที่เป็นระดับ ให้ปั้นเป็นเส้นทึบลงที่ระดับแล้วค่อย ๆ ตกแต่งให้เรียบเป็นระดับ ๆ ตามลักษณะของรูปแบบหัวโขนต้องการ
5. รักสมุกปั้นทับโครงสร้างที่ทำด้วยกระดาดให้รูปเป็นโครงร่างโกลน ๆ ไว้ จากนั้นค่อย ๆ ปั้นทำส่วนที่เป็นรายละเอียดต่าง ๆ ตามรูปลักษณะของหัวโขน
6. ตกแต่งงานปั้นรักสมุกตามรายละเอียดต่าง ๆ ให้สมบูรณ์ เพิ่มเติมตามตำแหน่งที่ออกแบบคัดลอกจากรูปแบบโบราณ ให้ถูกต้อง
7. เมื่อทำการปั้นส่วนต่าง ๆ ของใบหน้าหัวโขนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้ทิ้งไว้จนรักสมุกแห้งสนิท แล้วนำไปปิดกระดาดหัวโขนทั้งหัวใหม่ ให้กระดาดปิดรอยการปั้นทั้งหมด และทำให้โครงหุ่นหัวโขนแข็งแรงขึ้น

การปั้นมีทั้งแบบหัวโขนที่ไม่มียอด และมียอด ต้องกำหนดลักษณะของสัดส่วนต่าง ๆ ให้ได้ตามแบบที่ออกแบบไว้ ยอดด้วยไม้ ยอดแผ่นหนัง ยอดแผ่นโลหะ

การประดับลวดลายหัวโขน

1. การประดับลวดลายของหัวโขน มีแบบแผน แบบโบราณ โดยการตีลวดลาย จากแม่พิมพ์หินสบู่หรือ วัสดุอื่นที่ใช้ในการทำแม่พิมพ์ลวดลาย
 2. เครื่องมือในการตีมี ไม้กลด (ไม่เนียนใช้สำหรับตีลวดลาย)
 3. เหล็กปลายแหลม
 4. ไม้คลึงรัก ไม้คลึงวัสดุที่ใช้แทนรักสมุก
- วิธีการตีลายหรือกดลวดลายออกมาใช้งานก็ไม่เหมือนกัน ช่างหัวโขนบางที่ใช้รักสมุกใบตองแห้ง รักสมุกกะลา สมุกถ่าน วิธีการทำก็ไม่เหมือนกัน การตีลายออกมาก็มีวิธีการแตกต่าง ๆ กันไป แต่การประดับลวดลาย ก็มีแบบอย่างของโบราณให้ศึกษา ไม่ว่าการประดับลวดลายหัวโขน ลวดลายยอดแบบต่าง ๆ มีเอกสารให้ศึกษาอยู่ ที่สำคัญคือการประดับลวดลายได้ถูกต้องเหมาะสม กับลักษณะของหัวโขนนั้น ๆ ตามแบบสกุลช่างนั้น ๆ
1. การวางลวดลายในแต่ละระดับ เป็นไปตามแบบหรือตัวอย่างที่ช่างหัวโขนจะสร้างหัวโขนนั้น ๆ ออกมา
 2. ลวดลายที่ใช้ประดับต้องมีความเรียบร้อย เท่ากันไม่บิดเบี้ยว ผิดรูปทรง ลวดลายต่อเนื่องกัน
 3. ถ้าเป็นการใช้รักสมุก ต้องทิ้งไว้ประมาณ 1 – 2 เดือนให้รักสมุกแห้งสนิท จึงสามารถนำมาทำขั้นตอนการปิดทองคำได้
 4. ถ้าเป็นวัสดุอื่นที่นำมาใช้ในการตีลวดลาย เช่น สีโป๊วแห้งเร็วโจมาร์ ดินไทย ดินญี่ปุ่น อีพ็อกซี่ วัสดุที่ช่างใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาสกุลช่าง ก็สามารถนำมาใช้ได้ เป็นเทคนิคของช่างหัวโขน
 5. การติดลวดลายในปัจจุบันใช้กาเวลาเท็กซ์ ในการติดลวดลาย เป็นการประยุกต์วัสดุในการใช้งาน
 6. การประดับลายรักร้อยที่เกี่ยวข้องใช้รักร้อยติด ปิดด้วยเส้นบน ล่าง และใส่ลวดลายร่องเลื่อม การประดับลวดลายกระจัดตามระดับต่าง ๆ ที่มีขนาดกระจัดที่มีขนาดต่าง ๆ กันไปตามระดับ ขนาดใหญ่และขนาดเล็ก
 7. การวางลวดลายต่าง ๆ ในการประดับลวดลายของหัวโขน เป็นไปตามแบบอย่างดั้งเดิมหรือแบบสกุลช่างที่อาจจะไม่เหมือนกัน ของช่างหัวโขนในแต่ละที่
 8. ลวดลายแม่พิมพ์ที่ใช้ในการตีลวดลายในการประดับเป็นไปตามสกุลช่าง อาจจะผิดขนาดหรือสัดส่วนต่างกันในระดับลวดลายต่าง ๆ

9. การประดับลวดลายหัวโขน สามารถดูจากรูปแบบ หรือภาพถ่ายตัวอย่าง ที่นำมาเป็นต้นแบบได้ตามความเหมาะสม

10. เมื่อประดับลวดลายหัวโขน เสร็จเรียบร้อยแล้ว จะเป็นรักสมุกหรือภูมิปัญญาของช่าง หรือภูมิปัญญาสกุลช่าง ต้องทิ้งในลวดลายนั้นแห้งสนิท

งานปิดทองคำเปลว บนลวดลายที่ประดับหัวโขน เป็นสิ่งที่สำคัญ ที่ผู้ปิดทองต้องรู้ขั้นตอนการปิดทอง การเลือกใช้วัสดุที่จะนำมาเป็นลวดลายทองคำเปลว ไม่ว่าจะเป็นอย่างรัก หรือสีน้ำมัน ต้องมีขั้นตอนต่าง ๆ ที่จะทำให้ขั้นตอนการปิดทองได้ผลงานการปิดทองที่ทองคำเปลวเป็นเงาเสมอกัน

การประดับพลอย - เลื่อมสีต่าง ๆ ลงในร่อง ที่เตรียมไว้ใส่พลอยหรือเลื่อมสี นั้น ต้องมีทักษะการใช้เครื่องมือตอกเลื่อมสี ให้ได้ขนาดต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้เป็นความละเอียดของช่างหัวโขน

อุปกรณ์ในการปิดทอง

1. กะบองรองผงทอง
2. พู่กัน แปรงขนาดต่าง ๆ ขนอ่อน
3. น้ำมันสน
4. น้ำมันทินเนอร์
5. เซลลูลอสสำหรับทาไม้ ที่ผสมแอลกอฮอล์
6. ทองคำเปลว

7. ยางรัก หรือสีน้ำมัน ตามความชำนาญของช่างที่ทำงานปิดทอง

ขั้นตอนการปิดทองลวดลายหัวโขน ของแต่ละสกุลช่างหรือภูมิปัญญาช่าง อาจมีขั้นตอนต่าง ๆ กันไป วิธีผสมยางรักหรือสีปิดทองก็อาจต่าง ๆ กันออกไป ให้ดูที่ผลสำเร็จของการปิดทองว่าได้ผลของการปิดทองออกมาอย่างไร

- ผิวทองคำเปลวที่ปิดออกมาเป็นผิวมัน เงา
- ไม่มีรอยขรุขระ หรือปิดทองไม่ติด
- ไม่มีรอยชำหรือที่เรียกว่าทองจม
- ทองคำเปลวเข้าตามร่อง มุม ทุกส่วนของลวดลายเต็ม

วัสดุ อุปกรณ์และพลอยและเลื่อมสี มีหลายประเภทให้เลือกใช้

1. ตัวตอกกรู หรือตุ้ตู่ ขนาดต่าง ๆ
2. เลื่อมสีต่าง ๆ
3. กาวลาเท็กซ์
4. พลอยกระจุก ขนาดต่าง ๆ
5. พลอยสังเคราะห์ ขนาดต่าง ๆ

ในลวดลายขนาดต่าง ๆ ที่ประดับบนหัวโขนจะมีร่องไว้ใส่พลอย เช่น กระจุก จะมีร่องรับพลอยอยู่ ใช้กาวลาเท็กซ์ทาเล็กน้อยตรงร่องแล้วนำพลอยวางลงไปที่ติดกับกาวลาเท็กซ์

ในลวดลายที่เป็นร่องเลื่อมก็จะมีร่องไว้ใส่เลื่อมสี แต่ต้องทำการตัดเลื่อมให้พอดีกับร่อง โดยใช้ตัวตอกกรู หรือตุ้ตู่ ตอกเลื่อมให้เป็นตามร่องของลวดลาย หรือการตัดเป็นชิ้นตามขนาดร่องของช่องเลื่อมนั้น ใช้กาวลาเท็กซ์เป็นตัวติดเลื่อมกับร่องลวดลาย

ช่างหัวโขน ต้องมีความชำนาญในการกำหนดสีและเขียนสี ได้แบบดั้งเดิม โดยการใช้สีแบบโบราณ หรือสีสมัยใหม่ ในการทำงานให้ได้ผลงานหัวโขนที่ถูกวิธีการเขียนเส้นต่าง ๆ ลงหน้าหัวโขน ไม่ให้ผิดไปจากโบราณ หรือตามแบบภูมิปัญญา – สกุลช่างต่าง ๆ ที่ยังทำหัวโขนอยู่ในปัจจุบัน สะท้อนความเชื่อและจารีตประเพณี อนุรักษ์กระบวนการ รูปแบบ ลวดลายการเขียนเส้นต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมา

อุปกรณ์การเขียนหน้าหัวโขน

1. พู่กัน เบอร์พิเศษขนาดต่าง ๆ
2. สีแบบโบราณ ที่ทำขึ้นมาใช้เอง
3. สีโปสเตอร์ธรรมดาหรือแบบสีโปสเตอร์กันน้ำ
4. สีไทย (สีจากภูมิปัญญาช่างศิลป์ของไทย สกัดคัดแยกสีแบบสีโบราณ)
5. ยางมะเดื่อสำหรับเขียนเส้นทองบนหัวโขน
6. ทองคำเปลว
7. งานผสมสีสำหรับการเขียน

เส้นที่เขียนบนหน้าโขนมีเส้นหลัก ๆ มีชื่อเรียกประเภทเส้นเพียงสองเส้น คือ

1. เส้นไฟ คือ เส้นสีเขียว เส้นนี้เป็นเส้นที่สำคัญบนหน้าโขน เมื่อทำการระบายสีหน้าเสร็จแล้ว ให้เขียนเส้นไฟก่อนเพราะเป็นเส้นโครงหลัก ๆ

ของโครงใบหน้าหัวโขน ที่จะเขียนเส้น ประกอบอื่น ๆ บนหน้าต่อไป เส้นไฟบนหน้าโขนหมายถึง เส้นที่ใช้เขียน **เส้นคิ้ว พรายคิ้ว เส้นขอบตา หางตา พรายปาก** เส้นไฟโดยปกติใช้เส้นสีเขียวเขียนเป็นหลัก ยกเว้นศีรษะโขนที่มีใบหน้าสีเขียว เส้นไฟจะใช้สีฟ้า

2. เส้นฮ่อ เป็นเส้นที่สำคัญรองจากเส้นไพร เส้นฮ่อนี้แสดงถึงทิศทางรีร้อยบนใบหน้าหัวโขน ความเหี่ยวย่นของผิวหนัง ระดับตา เส้นขนบาง ๆ บนใบหน้า และยังแสดงถึงสัญลักษณ์พิเศษบางอย่างของหัวโขน นั้น ๆ ในตัวละครเรื่องรามเกียรติ์ประกอบไปด้วยเส้นทั้งหมดสี่สี ไล่สีจากด้านบนของตัวเส้น คือ สีทอง สีชมพู สีแดง และสีลิ้นจี่

ที่เรียกว่าเส้นฮ่อ เพราะลักษณะของเส้นเมื่อลากวาดแล้วในปลายเส้นจะสลับเป็นพริ้วคล้ายผ้าที่สลับกลับด้านไปมา เหมือนกับลายของเงินฮ่อ งานเขียนหน้าโขน

ผู้ที่เขียนหน้าโขนต้องศึกษาเรื่องของสีและลักษณะหัวโขนให้เข้าใจ จดจำได้อย่างแม่นยำ และถูกต้อง โดยศึกษาจากหัวโขนของโบราณ และตำราสี และลักษณะหัวโขนที่กรมศิลปากรได้เคยจัดพิมพ์ไว้ เมื่อเวลาเขียนจะได้ไม่มีการผิดพลาดได้ เพราะสีของหัวโขนเป็นสัญลักษณ์ที่จะบอกให้รู้ว่าหัวโขนนั้นชื่ออะไร

1. การระบายสีหน้าโขน เช่น ทศกัณฐ์ก็ลงพื้นสีเขียว หนุมานลงพื้นสีขาว ไม่ยราลงพื้นสีม่วง เป็นต้น สีที่ใช้สามารถใช้ได้หลายประเภททั้งสีโปสเตอร์ สีฝุ่น และสีพลาสติก แต่ไม่ใช้สีน้ำมันลงเป็นอันขาด

2. การเขียนส่วนที่เป็นคิ้ว ตา ขอบปาก และเครา ตามศัพท์ช่างเรียกว่า “เส้นไพร” โดยจะเรียกว่าเส้นไพรคิ้ว เส้นไพลปาก เป็นต้น สีที่ใช้เขียนเส้นไพลนี้ช่างโบราณได้กำหนดให้ใช้สีเขียวทุกหัว ยกเว้นหัวที่มีหน้าสีเขียวให้เขียนเส้นไพลเป็นสีฟ้าหรือสีครามอ่อน เส้นไพลนี้มีความหนาแน่นกว่าเส้นอื่น ๆ

3. การเขียนเส้นฮ่อ อันเป็นเส้นลายบนหน้าโขนโดยมีที่มาจากรอยย่นต่าง ๆ บนใบหน้าของคนตามธรรมชาติ การเขียนเส้นฮ่อนี้จะทำให้หัวโขนดูมีชีวิตชีวาสวยงามขึ้น และเป็นการแสดงออกของอารมณ์ของตัวโขนได้สมบูรณ์

4. การเขียนลายผ้าปิดท่ายุทธโขน โบราณนิยมเขียนเป็นลายกนกเปลว ลายก้านขด หรือลายใบเทศ อาจจะใช้รักติลายมาบ้นหรือติลายมาประดับแล้วปิดทองก็ได้

5. การติดเขี้ยว วัสดุที่ใช้ทำเขี้ยวได้ เช่น หอยมุก งาช้าง กำไลพลาสติก ซึ่งต้องขัดแต่งด้วยตะไบให้มีลักษณะเหมือนเขี้ยวแล้วนำไปติดที่ปากหัวโขน

6. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของผลงานที่สร้างเสร็จ

16. หน่วยสมรรถนะร่วม (ถ้ามี)

N/A

17. อุตสาหกรรมร่วม/กลุ่มอาชีพร่วม (ถ้ามี)

N/A

18. รายละเอียดกระบวนการและวิธีการประเมิน (Assessment Description and Procedure)

เครื่องมือในการประเมิน ให้ดูจากคู่มือการประเมิน ซึ่งประกอบด้วย

1. การประเมินผลความรู้โดยการสอบสัมภาษณ์
2. ประเมินจากผลงานที่นำ มาเสนอ
3. แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) และเอกสารที่เกี่ยวข้อง